

איש לרעהו ומתנות לאביונים

א. מרגלית / המודיע

משהו באוירו של אלול נוסך דוק של הרהור על פני המבטים. עיניים שנדמו רדודות כשלולית נהיות כבאר, פתאום ניתן לצלול ולגלות מעמקים לא נודעים.

האור האלולי הזה של אחרי-לפני, שמעורבים בו שיריים של חמסינים לוחטים עם נשיבות של רוחות טרום סתוויות, האור הזה חודר לפני ולפנים, עם מאסות של זיעה וצמרמורת.

צלילו של אלול הוא צליל השקשוק של צרור המפתחות העצום, שהוא נועל ופותח, מבריא על בריחים דלתות כבודות כשל מוזיאונים ופותח שערים לפרוזדורים חדשים צופני סוד.

הזמן המתובל בריחות האחרי ובניחוח המשכר של הלקראת - הזמן הזה עושה משהו לבני אדם, גם כשאינם מעונינים, גם כשאינם מודעים. אי-פה אי-שם אתה מתחיל לגלות קרומים מתבקעים, קליפות עבות מתקלפות. החספוס משתייף, אוקטבות קשות עוברות ריכוך. הרב-מג אלול מוהל את האוירה, מוזג לתוכה שמץ מן המסתורין, בוחש בה אד מיתמר שדומה לדמעות, מתיז לתוכה פלגי זיעה של שלהי קיטא ומנשב בה צינת טרם שחר של סליחות - ויוצאת מין מזיגה מעורבת כזאת, שאולי אליה אנחנו מתכוונים בכל פעם שאומרים בפעילות לב מואצות "אלול".

משהו קורה אפילו לרחוקים. הם אינם זוכרים את הלוח היהודי, המלה "אלול" אינה מופיעה באוצר המילים שלהם אבל זה אינו משנה לעצם העניין. האור או האוירה של אלול העולם, הבלתי מוכר, חודרים גם לקני הנשימה שלהם, מצעפים גם את עיניהם בדוק, מלווים גם את קולם בהד דק, רוחני. גם אחר צעדיהם הקולניים כמו נכרכת, כצל, פסיעה חרישית.

...

אצל דלפק החנות ראיתי נשען, כשרעמת שער הנדירה מסגירה את הלבטים, איך להדגיש כמה איכפת לו, שיזהוהו עם הלא איכפת, איך להפגין את היענותו למוסכמה של מרד במוסכמות. העגיל המודגש באוזן גם הוא ביקש להביע את הצורך הנפשי לשחות עם הזרם האדיר של השוחים נגד הזרם, לציית לצו האופנה החדש, המצווה ללעוג לאופנה. בקיצור, נשען על הדלפק תוצר אנושי מובהק של עידן חיפוש הזהות בתוך הטשטוש הגדול. כמוהו מתהלכים המונים בארץ ומאות מליונים ברחבי העולם, המבקשים להבליט נורמה המונית, הלא היא השוני. ואולם הדבר האחרון שציפינו לשמוע מפיו, לאחר שהמוכר ביקש לדעת מה הוא רוצה לקנות, היה מה שביקש: כיפה.

ראינו אז בעליל את ידיו של אלול בוחשות באטמוספירה. וכאשר עמד הקונה הלא צפוי הזה מהורהר מול ההיצע הגדול ובחן כל כיפה מן הגדולות והקטנות, הארוגות והסרוגות, הכהות והצבעוניות - יכולנו לשער כמה ארוכה, מקוטעת ומפותלת היתה הדרך שהובילה את הנון-קונפורמיסט אל חנות הכיפות, ואיזה דחף עז, שאי אפשר היה לעמוד בפניו, השתלט על מי שרצה לברוח מכל עול - ולפתע חש שעליו לכפוף ראשו בפני סמכות עליונה, ולרסן את צמיחת הפרא מתחת לכוח מרסן וממוגן. קשה היה לטעות ולא לזהות את המיסתורי, העונה לשם אלול, אשר סלל באין רואים את השביל הבלתי אפשרי משיפולי הדרך המידרדרת אל חנות הכיפות הקטנה.

...

גם כל מטמוניו של השני נשקפו מחזותו. הלבוש המרושל, העיניים הבוהות, הנעלים הפעורות, הבלתי רכוסות, שייכו את הדמות המתהלכת על המדרכה לחברת הזרוקים, מבלי העולם, שכל התמיהות שלהם, דומה, סובבות סביב הדילמה הבלתי נפתרת: מה לעשות עם זמנם ומה לעשות עם עצמם. אבל פתאום - כאילו התנתק מדמות עצמו. לנוכח קופת הברזל הקבועה בקיר, התחיל לפשפש בכיסיו בקדחתנות. הוציא ארנק מטולא, שלף ממנו שטר מרשרש - ועמד כפוסח על שתי הסעיפים: לאיזה נקב יתחב את השטר - האם לזה הקבוע מעל המלים "צדקה תציל ממות" או בשני שמתחתיו מסומנת הכתובת "חברת תהילים" ראשו המגודל, הלא מסורק, נשען על הקיר כמחפש משענת. בעיניים הכבדות הבהב

לפתע ניצוץ. הוא סחט עוד מטבע מן הארנק המהוה, ותחב אותו, אחר הרהור, לקופת הצדקה. קול האוושה של הניר הצונח אל קרקעית הקופסא ביחד עם הקול המתכתי שקשקש בקופה הסמוכה התאחדו לצליל רך, מתנגן של סניגוריה גם את הדחף המפתיע הזה אי אפשר היה שלא לאתר מיד. אלול.

...

השלישי ישב באוטובוס העמוס לעייפה. כל חזותו אמרה אי איכפתיות מופגנת. הבגדים שעמס על עצמו נידמו כמו אוסף מקרי חסר כל מכנה משותף, ופני המתכת שלו הפיצו סביבם צל עמום. אף שריר לא נע בפניו לנוכח זחילתו של האוטו, העושה דרכו בקצב צב בעיר המפוקקת, כאילו כל הזמן שבעולם עומד לרשותו. לצידו ישב, מכונס, מישהו מן הפלנטה האחרת, שם הזמן הוא הערך היקר מכל. עיניו שוטטו בשיטין ובין השיטין של ספר התהילים, ובכוחו של זה חרג מן המכונית הנוסעת - הרחק, אל נאות דשא של קרבת אלוקים והתנהל על מי מנוחות של השתפכות הנפש. קשה היה להישאר אדיש אל מול נאת המדבר המוריקה בתוך החול והחולין, וכשהשתהויות של האוטובוס הלכו ונתארכו, נסדקו פני השריון של השכן למסע. משהו סקרני מאוד, אנושי מאוד, בצבץ מן הסדק. הוא הביט בהתמזגות של אומר התהילים עם המזמורים ולא יכול היה עוד לכבוש את התעניינותו :

- סליחה, אפשר לראות את הספר הזה?

המתפלל צנח אל חוף העכשיו מגבהי השמים :

- בבקשה.

הוא העביר לידיו את "הספר", ואלה עלעלו בו קדימה ואחור. הסדקים בפני המתכת הלכו ורבו. פליאה בצבצה מהם, התרגשות הלב הסתננה החוצה - איפה אפשר להשיג את זה?

- קח את זה בשבילך, יש לי עוד בבית - אמר אומר התהילים בשקיקה, כשעל שפתיו, דומה, עדין מתמלמלות המילים: "אספרה שמך לאחי..."

...

שלושה סיפורי אלול, הלקוחים מן החיים כמות שהם: החנות, האוטו, הרחוב. לומר לך, עד היכן מגיעה ידו הבוחשת, ידו התומכת, ידו המלטפת של חודש הרחמים והסליחות.

הערה: הפעילות הלימודית שלהלן מתוכננת כך שעד לחלקה השלישי לא מצוי המאמר כולו בידי התלמידים וגם כותרתו אינה ידועה, רק קטעים ממנו. בחלק השלישי - אפשר לתת את המאמר בשלמותו לתלמידים.

א

באחד ממאמריה של א' מרגלית (הופיע ב"המודיע", אלול תשנ"ה) אנו מוצאים שלושה סיפורים על שלושה אנשים במצבים שונים, שמכנה משותף להם:

א.

אצל דלפק החנות ראיתי נשען, כשרעמת שערו הנדירה מסגירה את הלבטים, איך להדגיש כמה איכפת לו, שיזהוהו עם הלא איכפת; איך להפגין את היענותו למוסכמה של מרד במוסכמות. העגיל המודגש באוזן גם הוא ביקש להביע את הצורך הנפשי לשחות עם הזרם האדיר של השוחים נגד הזרם, לציית לצו האופנה החדש, המצווה ללעוג לאופנה. בקיצור, נשען על הדלפק תוצר אנושי מובהק של עידן חיפוש הזהות בתוך הטשטוש הגדול. כמוהו מתהלכים המונים בארץ, ומאות מליונים ברחבי העולם, המבקשים להבליט נורמה המונית, הלא היא השוני. ואולם הדבר האחרון שציפינו לשמוע מפיו, לאחר שהמוכר ביקש לדעת מה הוא רוצה לקנות, היה מה שביקש: כיפה.

ראינו אז בעליל את ידיו של _____ בוחשות באטמוספירה. וכאשר עמד הקונה הלא צפוי הזה מהורהר מול ההיצע הגדול ובחן כל כיפה מן הגדולות והקטנות, הארוגות והסרוגות, הכהות והצבעוניות - יכולנו לשער כמה ארוכה, מקוטעת ומפותלת היתה הדרך שהובילה את הנון-קונפורמיסט אל חנות הכיפות, ואיזה דחף עז, שאי אפשר היה לעמוד בפניו, השתלט על מי שרצה לברוח מכל עול - ולפתע חש שעליו לכפוף ראשו בפני סמכות עליונה, ולרסן את צמיחת הפרא מתחת לכוח מרסן וממוגן. קשה היה לטעות ולא לזהות את המיסתורי, העונה לשם _____, אשר סלל באין רואים את השביל הבלתי אפשרי משיפולי הדרך המידרדרת אל חנות הכיפות הקטנה.

ב

גם כל מטמוניו של השני נשקפו מחזותו. הלבוש המרושל, העיניים הבהות, הנעלים הפעורות, הבלתי רכוסות, שייכו את הדמות המתהלכת על המדרכה לחברת הזרוקים, מבלי העולם, שכל התמיהות שלהם, דומה, סובבת סביב הדילמה הבלתי נפתרת: מה לעשות עם זמנם ומה לעשות עם עצמם. אבל פתאום - כאילו התנתק מדמות עצמו. לנוכח קופת הברזל הקבועה בקיר, התחיל לפשפש בכיסיו בקדחנות. הוציא ארנק מטולא, שלף ממנו שטר מרשרש - ועמד כפוסח על שתי הסעיפים: לאיזה נקב יתחוב את השטר - האם לזה הקבוע מעל המלים "צדקה תציל ממות" או בשני שמתחתיו מסומנת הכתובת "חברת תהילים". ראשו המגודל, הלא מסורק, נשען על הקיר כמחפש משענת. בעיניים הכבויות הבהב לפתע ניצוץ. הוא סחט עוד מטבע מן הארנק המהוה, ותחב אותו, אחר הרהור, לקופת הצדקה. קול האוושה של הניר הצונח אל קרקעית הקופסא ביחד עם הקול המתכתי שקשקש בקופה הסמוכה התאחדו לצליל רך, מתנגן של סניגוריה. גם את הדחף המפתיע הזה אי אפשר היה שלא לאתר מיד: _____.

ג

השלישי ישב באוטובוס העמוס לעייפה. כל חזותו אמרה אי איכפתיות מופגנת. הבגדים שעמס על עצמו נידמו כמו אוסף מקרי חסר כל מכנה משותף, ופני המתכת שלו הפיצו סביבם צל עמום. אף שריר לא נע בפניו לנוכח זחילתו של האוטו, העושה דרכו בקצב צב בעיר המפוקקת, כאילו כל הזמן שבעולם עומד לרשותו. לצידו ישב, מכונס, מישהו מן הפלנטה האחרת, שם הזמן הוא הערך היקר מכל. עיניו שוטטו בשיטין ובין השיטין של ספר התהילים, ובכוחו של זה חרג מן המכונית הנוסעת - הרחק, אל נאות דשא של קרבת אלוקים והתנהל על מי מנוחות של השתפכות הנפש קשה היה להישאר אדיש אל מול נאת המדבר המוריקה בתוך החול והחולין. וכשהשתהויות של האוטובוס הלכו ונתארכו, נסדקו פני השריון של השכן למסע. משהו סקרני מאוד, אנושי מאוד, בצבץ מן הסדק. הוא הביט בהתמזגות של אומר התהילים עם המזמורים ולא יכול היה עוד לכבש את התעניינותו:

- סליחה, אפשר לראות את הספר הזה?

המתפלל צנח אל חוף העכשיו מגבהי השמים:

- בבקשה.

הוא העביר לידידו את "הספר", ואלה עלעלו בו קדימה ואחור. הסדקים בפני המתכת הלכו ורבו. פליאה בצבצה מהם, התרגשות הלב הסתננה החוצה.

- איפה אפשר להשיג את זה?

- קח את זה בשבילך, יש לי עוד בבית - אמר אומר התהילים בשקיקה, כשעל שפתיו, דומה, עדין מתמלמלות המילים: "אספרה שמך לאחי..."

ננסה לעמוד על טיבם של האנשים ושל "התקריות" המתוארות:

צטטו מן הקטעים:	דמות א' - בחנות	דמות ב' - ברחוב	דמות ג' - באוטובוס
פרטים במראה החיצוני של הדמות	רצמת שער, צעיף באזון	לבוש מרושל, צניט בזהות, נציט פצורות קלתי רכוסות, ראש מלודל, קלתי מסורק	פצדיט- אוסל מקרי חסר כל מכנה משותל, פני מתכת
המהות הפנימית, עליה מעיד המראה החיצוני	מרד פמוסכמות, חיפוש לזהות פתוק הלוטט הדלול	לרוקט מללי צולט שתוהיט מה ללעות עט למנט וצט עצמט	א' אכפתיות
המעשה אודותיו נסוב הקטע	מקטע לקנות כיפה	מכניט שטר ומטטצ לקופות לדקה	

בשלוש הקטעים מצוין מה שגרם לאנשים לעשות מעשה המנוגד למראם ולאופים, נראה שזהו דחף פנימי, ולפעמים דוקא גורם חיצוני שנכנס לתמונה.

גורם פנימי אותו מבקשת הכותבת לזהות	דחל עט שערט לל לכפול את ראשו פפני סמכות עליונה, ולרסן את מניחת הפרא	ניולל קציניט, דחל מפתיע	משהו סקרני, אנושי בצביל מן הסדק, פליאה, התרעלות הלכ
תאורים למעשיו של כח חיצוני שהתערב	ידיו בוחות פאטמוספירה, סלל קאין רואיט שפיל ...		

כפי שראינו, הכותבת מזהה דחף פנימי שגורם למעשים הלא ברורים שהיא מתארת. הדחף הזה נגרם ע"י גורם חיצוני מסוים, משהו שקיים באויר ובאווירה. שמו נמחק במכוון מן הקטעים, נסו לשער: מהו? יתכן שסברתם: תשובה, אולי: ניצוף יהודי, יתכן שהיו לכם השערות נוספות. כדי לזהות אותו עלינו לקרוא את הקטע הבא, שהוא הראשון במאמר בו אנו מעיינים. (הקטעים שכבר קראנו היו השני, השלישי והרביעי)

ב

משהו באוירו של אלול נוסך דוק של הרהור על פני המבטים. עיניים שנדמו רדודות כשלולית נהיות כבאר, פתאום ניתן לצלול ולגלות מעמקים לא נודעים.

האויר האלוהי הזה של אחרי-לפני, שמעורבים בו שיריים של חמסינים לוחטים עם נשיבות של רוחות טרום סתויות, האויר הזה חודר לפני ולפנים, עם מאסות של זיעה וצמרמורת.

צלילו של אלול הוא -צליל השקשוק של צרור המפתחות העצום, שהוא נועל ופותח, מבריח על בריחים דלתות כבודות כשל מוזיאונים ופותח שערים לפרוזדורים חדשים צופני סוד.

הזמן המתובל בריחות האחרי ובניחוח המשכר של הלקראת - הזמן הזה עושה משהו לבני אדם, גם כשאינם מעונינים, גם כשאינם מודעים. אי-פה אי-שם אתה מתחיל לגלות קרומים מתבקעים, קליפות עבות מתקלפות. החספוס משתיף, אוקטבות קשות עוברות ריכוך. הרב-מג אלול מוהל את האווירה, מוזג לתוכה שמץ מן המסתורין, בוחש בה אד מיתמר שדומה לדמעות, מתיז לתוכה פלגי זיעה של שלהי קיטא ומנשב בה צינת טרם שחר של סליחות - ויוצאת מין מזיגה מעורבת כזאת, שאולי אליה אנחנו מתכוונים בכל פעם שאומרים בפעימות לב מואצת "אלול".

משהו קורה אפילו לרחוקים. הם אינם זוכרים את הלוח היהודי, המלה "אלול" אינה מופיעה באוצר המילים שלהם אבל זה אינו משנה לעצם העניין. האויר או האווירה של אלול העלום, הבלתי מוכר, חודרים גם לקני הנשימה שלהם, מצעפים גם את עיניהם בדוק, מלווים גם את קולם בהד דק, רוחני. גם אחר צעדיהם הקולניים כמו נכרכת, כצל, פסיעה חרישית.

הגורם החיצוני המצוי באויר ובאווירה ומשפיע על המעשים הוא _____.

תוכלו להשלים את שמו גם במקומות החסרים בקטעים שקראנו קודם.

*בקטע הודגשה מילה החוזרת על עצמה מהי? _____ מה היא באה, לדעתכם, להדגיש?

_____

* נעיין בקטע וננסה לעמוד על טובו המסתורי של "אלול":

מרכיבי האוירה של אלול: האויר, הצלילים והריח - מכילים בתוכם ניגודים, צטטו מן הקטע:

הצליל צליל שקשוק של צרור מפתחות עצום

וּפּוּתַח	שֶׁהוּא נוֹעַל
כּוֹתֵחַ שְׁצָרִים לְפָרוֹזֵדוֹרִים חֲדָשִׁים צֹכְנֵי סוּד	מִכְרִיחַ דְּלִתוֹת כְּבֵדוֹת כֶּשֶׁף מוֹלִיאוֹנִים

האויר

לפני	אויר של אחרי
נְשִׁיבוֹת שֶׁל רוּחוֹת טְרוּם סְתוּווֹת	עִירִיּוֹת שֶׁל חֲמִסִּינִים לֹא־טִיב

הריח

נִיחוּחַ מֵשֶׁכֶר שֶׁל לְקִרְאָת	רִיחוֹת הָאֲחֵרִי
----------------------------------	-------------------

חשבו: מה תורם מימד הניגוד לאוירת האלו?

"הרב מג - אלול מוהל את האוירה" מהו "רב מג"? (חפשו במילון בערך מג) ראה הקוסמים
יוצאת מן המזיגה מעורבת, בה מבצע ה"אלול" את הפעולות הבאות (צטטו)

מִזְג	שֶׁמֶן מִן הַמִּסְתוּרִין
קוֹחַ	אֵד מִתְחַר שְׂדֵמָה לְדַמְצוֹת
מִתִּיץ	כִּלְכִּי לִצְהָ שֶׁל שְׁלֵהִי קִיטָא
מְנַשֵּׂה	צִינַת טֶרֶם שֶׁחַר שֶׁל סְלִיחוֹת

ומה טובה של המזיגה המעורבת?

"האויר חודר עם מאסות של זעה ושל צמרמורת" - האמנם כפשוטן, מחמת החמסינים והקור הסתיו?

ז' (בשלב זה קחו לידיכם את המאמר בשלימותו)

הקטע הראשון של המאמר, אותו קראנו לעיל, הוא קטע המבוא לשלוש הקטעים שאחריו. יש בו משפטים המתארים תהפוכות הקורות בנפשם של בני אדם ומתבטאות אפילו בסממנים חיצוניים, נעתיק משפטים אלו ונתייחס לניגוד שיש בהם, בין מה שמצוי תמיד למה שקורה באלול:

ובאלול	המצוי
דוֹק שֶׁל הַרְהוּר עַל פְּנֵי הַמְּבִטִים	
נִצְטוֹת צְמוּקוֹת כְּפֶאֶר	עֵינִים רְדוּדוֹת כְּשִׁלּוּלִית
מִתְקַצֵּם	קְרוֹמִים
מִתְקַלְפּוֹת	קְלִיפוֹת עֲבֹת
מִשְׁתִּיף	חֲסִסוֹס
צוֹפְרוֹת רִיכּוֹק	אוֹקְטָבוֹת קִשׁוֹת

מה גורם לתהפוכות האלו?

חלקו האחרון של קטע א' הוא כעין תמצית של המתואר בקטעים הבאים. כיצד?

ח'

נעיין בקטע הסיום: "עד היכן מגיעה ידו הבוחשת, ידו התומכת, ידו המלטפת של חודש הרחמים והסליחות"
האם מדובר במאמר על תמיכה, על ליטוף?
האם אין כאן הפרה של אחד מכללי הסיום הנכון שאינו מוסיף מה שלא נאמר בקטע?

ה' הכותרת

מדוע, לדעתכם בחרה הסופרת דוקא בפסוק "איש לרעהו ומתנות לאביונים" מכל פסוקי האלו ככותרת לקטע?
האם הייתם בוחרים בכותרת אחרת?